

MÅNESTEIN

"Månestein" betegner en melkeaktig, uklar feltspat med sølvaktig eller blålig skimmer. Dette fenomenet ble først lagt merke til hos adular, men det forekommer også hos sanidin og natriumrike plagioklasfeltspater (albitt/oligoklas).

Vi har i alle fall følgende typer "månestein":

- a. Noen alkalifeltspater, som i Ula i Tjølling, viser et skimmer eller fargespill. Dette skyldes lysets brytning i grenseflatene mellom lamellære mikro- eller kryptopertittiske sammenvoksninger av alkali-feltspat og plagioklas. ((Med pertitt mener man en alkalifeltspat som inneholder tallrike inneslutninger av plagioklas, i form av små årer eller linser. Pertittisk feltspat er som oftest dannet ved avblanding av opprinnelig homogen feltspat (homogen ved relativt høy temperatur, avblandes når temperaturen i magmaet synker). Hvis pertittstrukturen bare kan påvises ved hjelp av røntgen eller elektronmikroskop, kalles feltspaten for kryptopertitt)).
- b. Plagioklas-feltspat med et høyt innhold av natrium (albitt/oligoklas) viser ofte interferensfarger langs spesielle kløvplan. Dette gjelder plagioklas med et anorthitt-innhold på 3 - 22% (anorthitt er det kalsiumrike endeledet i plagioklasserien), og som består av submikroskopiske sammenvoksninger av natrium- og kalsiumrike lameller. Denne type feltspat kalles peristeritt, fordi fargespillet minner om det på nakkefjærene til en due (gresk: Peristera). Slik peristeritt med fargeskimmer (den behøver slett ikke alltid vise det) finnes mange steder i Norge, den opptrer gjerne i pegmatitter, bl.a. i Froland i Aust-Agder.
- c. Labradoritt er et mellomledd i plagioklasserien (An₅₀₋₇₀). Denne feltspaten viser det som opprinnelig kalles labradorisering, som betegner et livlig, overveiende blått, men også gult, grønt til rødt fargespill. Fargespiller i en og samme stein kan veksle etter lysets innfallsretning.
Labradoritt har sitt navn etter forekomsten på kysten av Labrador i Canada.

Som en slags konklusjon kan man si at fargeskimmeret/fargespillet i de forskjellige typer "månestein" overalt skyldes lysbrytning i grenseflatene mellom lamellære sammenvoksninger av faser med forskjellige optiske egenskaper. For de som vil gå nærmere inn på dette, kan jeg anbefale en artikkel i "The Mineralogical Record", volum 3, nr. 1: "Interference colors in oil slicks and feldspars" av P.H. Ribbe.

Andre kilder til denne korte artikkelen er: Deer, Howie & Zussman:
"An Introduction to the Rock Forming Minerals", Longman, London 1966,
og Inge Bryhni: "Mineral Identifikasjon", Universitetsforlaget, 1972.

Svein-A. Berge
